

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Голубова О.М.

викладач кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, Україна, Харків

Пилипенко С.Г.

кандидат філософських наук, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, Україна, Харків

Мошинська О.Ю.

кандидат філософських наук, доцент кафедри іноземних мов № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна, Харків

ЛЮДИНА В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ КУЛЬТУРІ

MAN IN THE TECHNOLOGICAL CULTURE

Golybova O.M.

Teacher of UNESCO department «Philosophy of Human Communication» and social-humanitarian subjects of Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture, Ukraine, Kharkiv

Pylypenko S.G.

Candidate of Philosophy, associate professor of UNESCO department «Philosophy of Human Communication» and social-humanitarian subjects of Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture, Ukraine, Kharkiv

Moshynskaya O.Y.

Candidate of Philosophy, associate professor of the foreign languages department № 1 Yaroslav Mudry National Law University, Ukraine, Kharkiv

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються колізії людини в умовах технологічної культури. Визначається, що технологічна культура виступає матрицею появи технологічної людини, що презентує себе різноманітними проявами. Технологічна людина – новий тип людини. Ззначається, що метаморфозами цього типу є людина «емігрована» в Інтернет; людина, котра «клікає» тощо. В умовах технологічної культури сама людина стає технологією.

ABSTRACT

The article deals with man's collisions in the conditions of technological culture. It is determined that technological culture appears as matrix of man's existing which presents itself in different demonstrations. A new type of man appears – technological man. It is outlined that the metamorphosis of such type is man «emigrated» in Internet, «clicked» man. In the conditions of technological culture man itself, becomes the technology.

Ключові слова: людина як технологія, техніка, культура, метаморфози, антропологія.

Keywords: man as technology, technique, culture, metamorphosis, anthropology.

Взаємодія людини та технологічної культури – новий філософсько-антропологічний напрям, який актуалізувався наприкінці ХХ початку ХХІ століть. Розвиток та з'ясування різноманітних технологій (гуманітарних, економічних, освітніх, медичних тощо), що породжують величезну кількість інновацій у житті сучасного суспільства та людини, руйнують класичні уявлення як про культуру в її класичному вимірі, так і уявлення про людину як статичне явище. Для сучасного стану філософсько-антропологічного та філософсько-культурного розмислів притаманним є поліпарадигмальний підхід, що дозволяє розкривати множинність варіантів або модифікацій при з'ясуванні співвідношення людини та технологічної культури. Розгляд цих модифікацій і складає мету статті.

Зазначимо, що тема людини в технологічній культурі ще не знайшла достатнього всебічного

висвітлення в соціальній філософії, філософській антропології, філософії техніки та філософії культури. Актуальність цієї теми є беззаперечною, адже жодна з попередніх епох не знала таких тріумфів і таких катастроф, що характерні як для сучасного суспільства, так і для людини в цілому.

Окремі аспекти з'ясування особливостей технотехнологічної людини знайшли своє висвітлення в роботах таких відомих зарубіжних дослідників як К. Доусон, Г. Йонас, М. Кастельс, П. Козловські, М. Маклюен, С. Леш, М. Ямпольський. В українській філософській думці до неї звертаються В. Андрущенко, В. Кремень, Л. Горбунова, О. Соболю, О. Гомілко, М. Бейлін та інші.

Технологічна культура є результатом, продуктом інформаційного суспільства, тих новітніх різноманітних технологій, що виникли на підставі застосування Інтернету та комп'ютера. Технології

стають головними чинниками в різноманітних сферах життєдіяльності не лише суспільства, але й особистості. Ось чому вважаємо доцільним, насамперед, звернутися до питання технології в філософському розумінні та її специфіки щодо людського буття. Варто зазначити, що технології виступають особливим виробництвом, де головною настановою стає не відповідь на питання «Що зробити?», а відповідь на питання «Як зробити?». На підставі застосування технологій виникає новий тип культури – технологічна культура. Її особливості досить вдало визначив К. Доусон: «Нова наукова культура позбавлена будь-якого позитивного значення. Вона презентує собою величезний комплекс технічних прийомів та областей спеціалізації без духу, що спрямовує, без основи для загальних моральних цінностей, без єдиної духовної мети. Культура цього роду зовсім не є культурою в традиційному значенні, тобто не є порядком, який містив би у собі кожную сторону людського життя в духовній спільності» [4, с. 272]. У цьому визначенні технологічної культури окреслено важливе для нашого дослідження положення: культура, що виникає як джерело дезорієнтації особистості, знаменує агресивне вторгнення культури «без духу», що руйнує моральні цінності людини, породжує відчай і ворожість, змінюючи і саму людську ідентичність.

Варто підкреслити, що концепт «технологія» у традиційному тлумаченні визначається, по-перше, як сукупність знань про способи обробки матеріалів, виробів, а також методи здійснення деяких виробничих процесів, по-друге, як сукупність операцій, що здійснюються певним способом і в певній послідовності, з котрих складається процес, тобто пов'язує технологію виключно з матеріальним виробництвом та виробничо-технологічними процесами. Ідеться про можливість раціональними способами змінювати той чи інший феномен, де головна увага приділяється сукупності технологічних операцій відповідно до певної послідовності. У технологічній культурі відбувається своєрідний симбіоз людини і техніки.

Необхідно зважати на те, що інтеграція людини і техніки рідко досягає «органічної» єдності. Між ними завжди існують гетерологічні відносини (від грец. *έτερος* – інший, другий і *λογος* – слово), тобто відносини особливого роду (формально нерозв'язні). Мова йде про відносини порушеного континууму, що уможливають свого роду паралакс (від грец. *παράλλαξις* – зміна, чергування), зміщення кута зору. На думку М. Ямпольського, паралакс є необхідним і для опису природної тотальності [14]. У цьому контексті дослідник звертається до роздумів французького мислителя Жильбера Симондона. Останній зазначає, що між машиною і людиною повинні зберігатися відносини асиметрії, інакше або машина постане рабом людини, або людина – рабом машини. Асиметрія дозволяє техніці і людині розпочати процес взаємної детермінації / взаємної доповнюваності, де людина постає незавершеною істотою, що знаходить свою закінченість завдяки машині, а машина –

істотою, що завдяки людині знаходить свою єдність і зв'язок з усім технічним світом.

Технологія (в її широкому розумінні) є найважливішим фактором сучасності, що визначає розвиток усіх сфер культури і суспільства в цілому – від мистецтва та масових комунікацій до бізнесу та політики. Вона виступає особливим видом інформації та комунікації, що продукує комунікативні засоби, які дозволяють людині підключатися до цілковито чужих для неї світів. Технологія долає час і простір, долає дистанцію. За допомогою новітніх технологій людина може бути присутньою on-line, знаходячись далеко від визначеного місця. У результаті неможливе стає втіленням.

Поява в житті суспільства технологічної культури є результатом того безперечного факту, що сучасна техніка стає досить могутнім інструментом впливу на навколишній світ. Відтепер людині необхідно зрозуміти й визначити межі свого буття, означити нове питання – питання про цілеспрямований усебічний розвиток самої себе як людини в процесі комунікації з технікою. Така концепція всебічно розглядається науковою спільнотою, як філософською, так і представників технічного знання. Дослідники зауважують, що сучасна людина виступає деміургом стосовно себе. Не випадково, що П. Козловські підкреслює зумовленість сучасної культури не мистецтвом і філософією, а наукою і технікою [6, с. 156].

Технологічна культура пов'язана не лише з новою формою діяльності та виробництва, маніфестуючи інноваційний напрям. Вона виникає як нова «невизначеність», котра постає її основною ознакою та нормою сучасного суспільства. Це суспільство в якості ad hoc, суспільство «рефлексивної сучасності».

Якщо скористатися терміном В. С. Стьопіна, то технологічну культуру можна охарактеризувати як «людиновимірну систему». Вона сприяє тому, що суб'єкт перетворюється в людиноподібну істоту, у «гібридний людино-технічний комплекс», унаслідок чого людина втрачає свою людськість. Ідеться про небезпеку виникнення антропоморфної істоти. Технологічна культура стає базовою в сферах політичного, економічного та соціального життя, у медицині, освіті, науці – усюди, де стверджується важливість технологічного досвіду, прийомів та засобів отримання інформації. Ця культура вже не запитує, наскільки людина зацікавлена, що характерно для наукового типу культури, чи наскільки її відчуття індивідуальні, що характерно для модерної культури. Вона запитує, наскільки людина досконала, що і характеризує її як неklasичну культуру. Остання відмовляється від стереотипів, що існують, натомість вимагає постійної генерації нових образів, ідей, концепцій, які втілюються в культурному контексті.

Технологія в сучасних умовах виступає феноменом, що трансформує майже всі сторони людського буття, людської культури. Розвиваючись технології постійно трансформуються. Пошук необхідної інформації, обмін кореспонденцією тощо

переноситься у сферу віртуальності. Людина перетворюється на своєрідного «навігатора», завданням якого є пошук і проектування нової інформації в умовах її постійного міксування. Швидкість пошуку інформації, що зростає, накладає відбиток на бажання й можливості вирішення питань, які вимагають повільнішого режиму роботи. Відбувається вимивання, викреслення орієнтирів і символів, що не відповідають цим вимогам.

Виникли і стали широкоживаними такі поняття як соціальні та культурні технології, технології навчання та реклами, а також технології сексу, кохання, медитації, обману тощо. Сучасні технології створили цілу індустрію під назвою «Е», що згодом виявилось в електронних книгах (e-book), електронних спільнотах (e-group), електронних магазинах (e-shopping), електронному управлінні (e-government), електронному здоров'ї (e-diets), а також інших «Е». Концепт «технологія» набуває універсального смислу, розповсюджуючись на всі ситуації, де людина впливає чи намагається вплинути на що-небудь чи кого-небудь. Власне технологія надає нові способи трансформації культури.

Відбувається трансформація самої технології – НІ-ТЕСН технології сьогодні замінюються НІ-НУМЕ технологіями. Виявилось, що ідея «безумовної досконалості» переорієнтовується від зміни навколишнього світу до зміни самого суб'єкту: на зміну «декартівському “людина-машина” прийшла інша метафора, інша когнітивна модель “людина-програма”» [12, с. 236].

Технологічна культура, яка отримала змогу компенсувати «недоліки» людської природи, сьогодні виступила тією силою, що змінює середньо й саму людину. Як зазначають дослідники, технологічна перспектива найближчих десятиліть, а також пов'язана з нею метаморфоза human being може перетворити сучасну людину на новий вид, котрий можна визначити як eHomo.

Так, Білл Гейтс запатентував людське тіло як елемент безпроводного зв'язку, що виконує роль приймального-передавального пристрою на зовнішні пристрої, та оголосив його «об'єктом інтелектуальної власності» під № 6754472 [8, с. 53]. Постає питання переосмислення традиційних констант «новевропейської метафізики гуманізму, розуму, надії», адже останні в сучасному світі зазнали значної кризи.

Не варто ігнорувати те, що під впливом технології сутність та існування людини сучасності набуває вже іншого смислу. Наявні різноманітні технології утворюють безліч варіацій. Вони спрямовуються на вирішення різних проблем людського існування, у тому числі й культурного. Сучасна людина в умовах інформаційного суспільства використовує в процесі своєї життєдіяльності різноманітні технології. Останні призводять до зміни не лише часових, але й просторових координат, трансформують елементи як інформаційного, так і мережевого виробництва.

Сучасна техніка у своєму безмежному поступі змінює не лише людину, але й людство в цілому. Поява homo faber, як вважає німецький дослідник

Г. Йонас, призводить до його тріумфу над своєю зовнішньою, так і внутрішньою природою [5]. На цій підставі виникають нові технологічні можливості діяльності людини, з'являються нові артефакти – витвори людини, що увійшли в світ, витвори, що діють на неї та через неї. Одним із таких витворів є гіпертекст – результат творчості людини, її techné. Гіпертекст презентує себе як екран, ландшафт, де розгортається комунікативна подія, точніше дія. Екран змінює конфігурацію не лише друкованого екрану. Вважаємо слушною думку М. Ямпольського, що саме екран є тим технологічним протезом, котрий дозволяє спроектувати образ свідомості поза людиною. Саме на екрані постійно відбувається синтез візуальностей, коли один аспект образу синтезується з іншим [14].

О. Гомілко, аналізуючи виклики в умовах технократичного розвитку, робить досить важливі висновки, які дають можливість з'ясувати стан або особливість існування людини в цій ситуації. Дослідниця означає наступні загрози: 1) людство чекає або технократичні поновлення, або архаїчний занепад; 2) технократичний розвиток редукує, спрощує людську природу до технологічно одномірної функціональності або 3) пробуджує її дику природу [3, с. 27]. Як наслідок, виникають такі новітні модифікації людини, як технозалежна людина; людина-кіборг; людина, що «клікає»; людина «емігрована» в Інтернет; техно-медійна людина. Ці порівняння стали реаліями інформаційного суспільства та технологічної культури. Людина знаходиться в проєкціях техніки й різноманітних технологій. Останні не лише змінюються, вони трансформують постать людини. Ось чому в цій ситуації людині важливо не лише вижити, але й зберегти людське ество, бо сучасна людина опинилася не лише серед об'єктів техніки та в середовищі високіх технологій, але й сама стала об'єктом техніко-технологічної реальності, технологічної культури.

У такому технологічному ландшафті суб'єкт як основний творець культури, поступається технологічно залежній людині, на що вперше не лише звернув увагу, але і змалював Р. Бредбері у своєму філософському романі-антиутопії «451° за Фаренгейтом». Письменник подав новий тип особистості, мотив поведінки якої виражає суспільне життя в умовах техногенної цивілізації, де людина, зустрівшись із новими реаліями та умовами життя, проходить перевірку власних цінностей. Таку людину Р. Бредбері змалював в образі Мілред. На думку І. Куликової, у цьому образі письменник репрезентує тип телезалежної людини як жертви й водночас раба світу медійних комунікацій, ознакою якого є свідомо відмова від людського спілкування. Телеперсонажі для Мілред – своєрідні «родичі», спілкування з якими позначено появою технічного «Іншого Я». Останні виступають симулякрами, компонентами віртуальної реальності [7, с. 12].

Технологічна культура стає тим ландшафтом, де відбувається трансформація людини на підставі технологізації її буття. Трансформація постає однією із її буттєвих характеристик. І у цьому сенсі

слушною та евристичною є думка Л. Горбунової про те, що саме такими проблемами трансформативна антропология відкриває нові горизонти людини, розглядаючи її з точки зору «онтологічного розмикання», де людина не дана і не задана, а конституюється у своїх практиках, визначається різноманітними енергіями. Вона одвічно плюралістична й багато варіативна [11, с. 139–140]. Ця тенденція візуально була схоплена / започаткована В. Аленом у кінофільмі «Зеліг».

Трансформація людини технікою відбувається різними каналами: аудіовізуальними засобами, побутовою технікою, мережею Інтернет та комп'ютером, технологіями генного програмування, нанотехнологіями. Сьогодні під впливом новітніх інформаційних технологій відбувається «еміграція» особистості в Інтернет. Яскравим прикладом такого явища є проект «Автозображення» Дональда Родні, відомого британського митця. Використовуючи різноманітні джерела, він переніс свою фізичну присутність та елементи своєї творчої індивідуальності в Інтернет. Науковці підкреслюють, що незабаром відбудеться інтеграція мозку та комп'ютерних мереж і навіть можливість переносу особистості на комп'ютерний носій. За прогнозами Р. Курцвейла, до 2090 року з'явиться комп'ютер, прирівняний до людського мозку. У 2030 році відбудеться поєднання людського мозку і комп'ютера, у 2035–2045 роках відбудеться завантаження людської свідомості в комп'ютер [15]. Водночас стала реальністю поява робота, який імітує риси, що притаманні людині: за повідомленнями ЗМІ у січні 2017 року в Японії створено робота-малюка вагою 400 грам, який розмовляє, посміхається й має інші людські риси. Це вже не тінь людини, а нова технологічна людина, нова інтеграція «штучної» людини.

Технологічна культура постає як транскультура. На думку М. Епштейна, транскультура – це стан візуальної належності індивіда багатьом культурам, це царина, що знаходиться поза межами усіх наявних культур. Це свобода будь-якої людини жити на кордонах або поза кордонами «своєї» культури, білої чи чорної, французької чи грузинської, чоловічої чи жіночої [16]. У такому розумінні культури з'являється людина, що подорожує культурами: «Homo viator» Г. Марселя; «Nomad», «бродяга» З. Баумана; «турист» В. Малахова; «глобальний етос» В. Межуєва тощо.

Доречною у цьому контексті є думка Б. Маркова про те, що в наш час слід переглянути антропологічний проект, який визначається двома антиподами людини: Богом та звіром. Людина розглядається то як «потайний агент» Бога, то як природна істота, де людина виявляє себе як чудовисько. Відповідь на питання «Хто є людина?» уже в давній час знайшли греки. Проте вважали, що людина перетворюється в «чудовисько», коли вона позбавлена свого рідного краю, домівки. Дослідник вважає, що саме домівка та рідний край визначають нову перспективну програму розвитку філософської антропології [9]. Із цим положенням резонують роздуми О. Гомілко, що трансформація людини в

кіборга спрощує її життя до механічного функціонування, а трансформація в дикуна – до свавільного невіглавства. Кіборг та дикуна – не фантастичні чи історичні персонажі, а реальні антропологічні метаморфози [3, с. 27]. Уважаємо підкреслити цю важливу в теоретичному і практичному аспектах думку дослідниці. На наш погляд, ця антропологічна метаморфоза яскраво ілюструється режисером Тімом Бертоном у фантастичному фільмі «Планета мавп», що знятий за мотивами бестселера французького письменника П'єра Буля.

Продовжуючи розмірковувати щодо трансформацій людини в сучасному технотехнологічному світі, О. Гомілко зауважує, що «кіборг являє собою метаморфозу людської природи в бік машини». Це гібрид людини та машини. Він постає як раціонально сконструйований механічний андроїд функціонування якого є одновимірним та електронно залежним. Дикуна засвідчує «собою трансформацію в бік тварини» [3, с. 27]. Стає очевидним, що «темний бік» людської природи швидко «закріплюється». Про свідчить зростання рівня криміналу в Україні, насильство щодо людей, втрата жінкою почуття материнства тощо. Зовсім нещодавно вся Україна була збентежена подією, коли жінка заради своїх інтимних почуттів залишила двох дітей на дев'ять днів напризволяще. Терористичні акти в Турції, Франції минулого року... Усе це теж вияв «темного боку» людини: вияв людського насильства та агресії. Відбувається трагічний конфлікт несумісних і неусвідомлених першопричин. У цій ситуації постають питання, що хвилюють не лише вчених, а й людство в цілому: де закінчується тварина і починається людина? Чи є межа вторгнення техніки в людське? Чи можливо подолати людське намагаючись трансформувати людину чи то в машину, чи то в морального урода? І чи в змозі це зробити людина як розумна істота, як людина, що «імплантує себе в суспільство знань?».

Людина в технологічній культурі занурюється у віртуальну реальність. Остання постає об'єктом вільної інтерпретації, а візуалізація виступає основною тенденцією сучасного соціального простору. Процеси абстрагування переходять в образи та візуальні знаки. І зустрічаєш їх скрізь. Образи призводять до зникнення речей, «дійсності», а фото, фільми, відео стають опертям для пам'яті. Усе менше людина належить до виконавця і все більше до споживача готових, штампованих образів, які вже вимагають сили уявлення. Із такими висновками дослідників не можливо не погодитися.

Відбувається не лише технологізація людини й культури, об'єктом технологізації стає земля. І цей процес почався, на нашу думку, набагато раніше – в епоху модерна, коли земля відчула на собі такі стратегії як електрифікація, хімізація, машинізація. Технологізація торкнулася аграрної культури в 20–30 роки ХХ століття: «На деревне от избы до избы зашагали говорливые столбы, заиграли, загудели провода, мы такого не видали никогда».

Технологізація культури сприяла тому, що людина втрачає відчуття землі як затишної домівки

людства. Саме в такому вимірі М. Гайдегер констатував бездомність та безродність сучасного людства, проголосивши: бездомність стає долею світу. Відбувається детериторизація людини, вона постає номадою. У сучасній філософській літературі процес номадизації обґрунтували Ж. Делез та Ф. Гваттарі у своїх працях «Капіталізм і шизофренія. Анти-Едип» та «Тисяча плато». В українській філософській думці з цього приводу заслуговують на увагу праці Л. Горбунової, де дослідниця зазначає, що земля – це не бездуховний економічний простір, не полігон для випробовування нової воєнної техніки, не ландшафт для соціальних експериментів, не поле застосування різноманітних технологій. Земля – основа буття у світі. Саме з цих позицій у сучасній філософії відбувається перехід до поліпарадигмальності при осмисленні такого феномену як земля. Земля постає антропологічною складовою життєдіяльності людини, соціокультурним феноменом, складним організмом. Земля трансформується на підставі діяльності людини, в результаті використання людиною технологій. Відтепер земля уособлює одну з форм медіа, які змінюють її бачення лише як природного феномену. Такий підхід запропонував В. Петренко у своїй роботі «Відтворювати і трансверсувати. Філософська антропологія медіа» [10, с. 120–121]. Уважаємо, що засновником нового бачення образу землі став О. Довженко, котрий продемонстрував його у фільмах «Земля» та «Зачарована Десна».

Технологізація системи «людина – земля» призвела до втрати в її характеристики таких екзистенціальних, як «Земля – рідна мати», «матінка-земля», що визначали любов та повагу до землі. Свого часу ці екзистенціали стали матрицею для визначення антеїзма як однієї з важливих особливостей як світогляду українців, так і української філософської думки. Уперше до такої характеристики звернувся Юрій Шевельов, підкреслюючи, що саме цей термін визначає особливості українського екзистенціалізму, його витоки [13, с. 19–20]. Значення цього терміну розкрив український філософ І. Бичко. Він зазначив, що «антеїзм (від імені античного міфологічного персонажу Антея, могутність якого завдячує його зв'язком з матір'ю-землею)... у якому розкривається така риса як «зрошеність», «злитість» людини з природою, ненькою-землею, лірично-поетичне, пісенне переживання рідної природи» [2, с. 59].

Стан землі як соціокультурного явища не може не викликати тривоги. «Земля тривоги нашої» стає актуальною максимою XXI століття. Порятунком, навіть спасіння нашої батьківської Землі – це наш громадянський обов'язок. Така усвідомлена «охорона» здоров'я рідної, близької нашому серцю Землі батьків наших – це одночасно патріотичний обов'язок, а за нинішніми мірками, навіть подвиг [1, с. 28]. Отже, людина в технологічній культурі виявляє себе як множинність, до аналізу якої неможливо застосувати лише один методологічний підхід.

Сьогодні філософія перейшла до нової, постантропологічної епохи (Л. Горбунова), котрій

притаманна відмова від ідеї людини як вищої цінності, якою повинна керуватися культура та цивілізація. Людина в умовах технологічної культури не дана і не задана нею, вона конститується і конструється через багатоваріантність своїх практик, якими вона опановує цю культуру, живе в ній як у своєму бутті. Людина презентує себе як подорожуюча культурами, використовуючи різноманітні технології. Унаслідок чого відбувається трансформація людини. Нові технологічні можливості діяльності людини створюють нові артефакти – витвори людини що увійшли у світ, витвори, що діють на неї і через неї.

Список літератури

1. Бабаєв В. М. ОРА-Patrem – субоснова філософії добра і свободи / В. М. Бабаєв, С. М. Пазиніч // Філософія спілкування. – Харків, 2016. – № 9. – С. 22–30.
2. Бичко І. В. Українська ментальність і проблеми гуманізації національної вищої школи / І. В. Бичко // Розбудова держави. – 1993. – № 3. – С. 58–63.
3. Гомілко О. Супільство знань як виклик раціональності [Електронний ресурс] / Ольга Гомілко // Філософія освіти. – 2015. – № 1. – С. 26–36 – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
4. Доусон К. Г. Релігія и культура / К. Г. Доусон ; пер. с англ. К. Я. Кожурин. – СПб. : Алетей, 2000. – 281 с. – (Миф, релігія, культура).
5. Йонас Г. Принципи відповідальності: У пошуках етики для технологічної цивілізації = Das prinzip: versuch einer Ethik fur die technologische Zivilisation Йонас / Ганс Йонас ; пер. з німец. А. Єрмоленко, В. Єрмоленко. – К. : Ліра, 201. – 400 с.
6. Козловски П. Культура постмодерна : [пер. с нем.] / Петер Козловски. – М. : Республика, 1997. – 238, [1] с. – (Філософія на порозі нового тисячелеття).
7. Куликова І. І. Людина в просторі часових вимірах англосмовної антиутопії другої половини ХХ сторіччя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.04 «Література зарубіжних країн» / І. І. Куликова. – Дніпропетровськ, 2015 р. – 20 с.
8. Кутырев В. А. Могушественный раб техноса / В. Кытырев // Человек. – 2006. – № 14. – С. 47–62.
9. Марков Б. В. Образ современности в зеркале философии [Електронний ресурс] / Б. Марков. – Режим доступа: <https://obraz-sovremennosti-v-zerkale-filosofii.pdf> //
10. Петренко Д. В. Воспроизводит и трансверсировать. Философская антропология медиа : монография / В. Д. Петренко. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2016. – 372 с.
11. Трансгуманітарність як чинник розвитку сучасної науки і освіти : «методологічний семінар» // Філософія освіти. – 2011. – № 1–2. – С. 97–141.
12. Чешко В. Ф. Этика и эпистемология управляемой эволюции. Дивергенция процесса научного

познання в епоху постмодерна / В. Ф. Чешко // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Теорія культури і філософія науки. – X., 2006. – № 714. – С. 235–242. – (Темат. вип. „Шляхи релігії в XX–XXI ст”).

13. Шерех Юрій (Шевельов Ю). Прощання з учора («Коли ж прийде справжній день») / Ю. Шерех. – Мюнхен : Сучасна Україна, 1952. – 52 с.

14. Ямпольский М. Экран как антропологический протез [Электронный ресурс] / М. Ямпольский. – Режим доступа:

http://royallib.com/read/yampolskiy_mihail/ekran_kak_antropologicheskij

protez.

15. Kurzweil Ray The Age of Spiritual Machines [Elektronic resurse] / R. Kurzweil. – Access mode :

<https://www.amazon.com/Age-Spiritual-Machines-Computers-Intelligence/>

16. Epstein Mikhail. Culture – Culturology – Transculture / Mikhail Epstein. After the Future: The Paradoxes of Postmodernism and Contemporary Russian Culture. – Amherst : The University of Massachusetts Press, 1995. – P. 280–306.

No 10 (10) (2017)

P.2

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

CULTUROLOGY

Zhelay O.

LIBRARY INNOVATIONS FOR THE NEW
TARGET AUDIENCE - IDPS.....4

ECONOMIC SCIENCES

Bilan O.V.

NATIONAL, SECTORAL AND REGIONAL
ASPECTS OF THE EXPANSION OF MARKET
CONSULTING SERVICES: MANAGEMENT
PRINCIPLES OF BUSINESS
SUPPORT11

Bityuk I.M.

FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCE
OF MANAGEMENT OF BUSINESS
INCUBATORS16

Gulak D.

USING CLUSTER ANALYSIS FOR RESERCH
OF UKRAINIAN ELECTRICITY
MARKET23

Cheverda S.S., Ph.D., Drobilko V.V.

OPTIMISATION OF ASSETS AND
LIABILITIES OF COMMERCIAL BANKS
FOR FINANCIAL STABILITY WITH
MODERN PORTFOLIO THEORY26

Nurgaliyeva R.N., Ibkeeva A.M.

EVALUATION METHODS OF FINANCIAL
INSTRUMENTS 30

Sagidov Yu.N.

ECONOMICALLY PERIPHERAL REGIONS
OF RUSSIA..... 34

Suray A.S.

THE DEVELOPMENT INDEX OF THE
BUSINESS ENVIRONMENT:
METHODOLOGICAL AND THEORETICAL
ASPECTS 44

Tytarenko Ju.S.

DEVELOPMENT APPROACHERS TO
INTERPRETING THE DEFINITION
«AGRICULTURAL MARKET» IN THE
CONTEXT OF A MARKET ECONOMY. 54

Schestakowa T.M.

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF
THE HR STRATEGY OF AN INDUSTRIAL
ENTERPRISE IN MODERN
CONDITIONS..... 58

PEDAGOGICAL SCIENCES

Varyuschenko V.I., Gaikova O.V.

EVALUATION OF THE REFORMS OF
PETER I IN THE CONTEXT OF THE
PREPARATION OF TEACHERS TO TEACH
CONTROVERSIAL ISSUES OF
HISTORY.....65

Savitska A.

ACTUAL ORGANIZATIONAL AND
EDUCATIONAL PROBLEMS PREPARATION
OF STUDENTS IN INTERNATIONAL
PEACEKEEPING OPERATIONS67

Salakhutdinova E.S.

«CULTUROLOGICAL APPROACH TO
DETERMINATION OF THE ROLE OF
READING IN PERSONALITY
DEVELOPMENT»69

Safonova O.N., Shumilina N.S.

EDUCATIONAL POTENTIAL OF THE
COMMUNICATIVE COMPONENT OF
SPORTS ACTIVITY IN THE FORMATION OF
PROFESSIONAL AND ETHICAL
ORIENTATION OF THE PERSONALITY IN
GLOBALIZATION CONDITIONS 73

Ufimtseva L.I.

A FACTOR IN THE QUALITY OF
MATHEMATICAL TRAINING OF
ECONOMISTS..... 78

PHILOLOGICAL SCIENCES

Bragarnik-Stankevich O.

ZOONYMS IN LEXICOGRAPHIC
PRACTICE.....81

Mykhailichenko V.R.

STRUCTURAL FEATURES IN ENGLISH
PATENTS AND THEIR REALIZATION IN
UKRAINIAN TRANSLATION83

Moysey A., Skakun I.

PHILOSOPHICAL AND
ANTHROPOLOGICAL ASPECTS OF
MODERN HUMANITARIAN AND
SCIENTIFIC PARADIGM 89

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Golybova O.M., Pylypenko S.G.,

Moshynskaya O.Y.

MAN IN THE TECHNOLOGICAL
CULTURE93

No 10 (10) (2017)

P.2 The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian
Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilij - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com